

Samuel Rutherford
LEVELEK

Sorozatszerkesztő
BÁLINT ÁGNES
VISKY ANDRÁS

SAMUEL RUTHERFORD

Levelek

7 puritán
tanítók

KOINÓNIA
Kolozsvár, 2002

A fordítás alapjául szolgáló mű
Bonar, Andrew A. (cd.): *Letters of Samuel Rutherford*.
Edinburgh–London, 1905,
Oliphant Anderson & Ferrier.

Válogatta
DARAY ERZSÉBET

Fordította
BÁLINT ÁGNES
BIRÓ RÉKA
GÁLFALVI ÁGNES
KOROS-FEKETE SÁNDOR
MOLNÁR SÁRA
PÁSZTOR PÉTER
SZŰCS TERI

A könyv megjelenését a Fieldstead & Company
támogatta.

Hungarian translation © KOINÓNIA, 2002

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
RUTHERFORD, SAMUEL
Levelek / Samuel Rutherford. –
Kolozsvár [Cluj-Napoca] : Koinónia, 2002
p.; cm. – (Puritán tanítók)
ISBN 973 8022 45 2

*Malcolm Graham Kennedy emlékének. 1944. március 9-én
született, 1997. november 18-án halt meg. Termete, elméje
és szeretete a nagyságot hirdette, az Eastern Europe for
Christ szervezet szolgálatában vesztette életét.*

*Isten dicsőségére és Edward Hodgson drága emlékének, aki
a cumbriai Silloth Evangelical Free Church lelképásztora
és az Eastern Europe for Christ nevű szervezet tagja volt.*

*Isten mindkettőjüket magához szólította: a magyar
református egyház megsegítését célzó romániai és
magyarországi útjukról hazatérőben, Magyarországon,
autóbalesetben meghaltak.*

*„Mert nékem az élet Krisztus és a meghalás nyereség.”
(Fil 1,21)*

S.R. élete és kora

Samuel Rutherford, a református hitvilág kiemelkedő személyisége a dél-skóciai Nisbetben született, valószínűleg 1600-ban. Földi pályafutását 1661. március 29-én fejezte be, miután könyveit St. Andrews-ban az ablaka alatt égették el. Rutherford ekkor már hivatalaitól megfosztottan, halálos ágyán feküdt lakásában, az Új Egyetemi Kollégium épületében, melynek nemrég még rektora volt. Munkájának gyümölcsétől megfosztva, de a földi terhek alól felszabadultan és hitében megnyugodva mondta az őt felkereső tiszteknek, akik azért jöttek, hogy a parlament elé idézzék felségárulás vádjában: „Mondjátok meg nekik, hogy már idézésem van egy felsőbb Bírától, én pedig eleget fogok tenni ennek az első felszólításnak; és mielőtt eljő a tí napotok, én már ott leszek, ahová csak kevés király és nagy ember jöhet.”¹

¹ Howie, John: *The Scots Worthies*, 1775, lásd Cook, Faith: *Samuel Rutherford and His Friends*. Edinburgh, 1992, The Banner of Truth Trust, 28. p., valamint Bonar, Andrew A.: *Letters of Samuel Rutherford*. Edinburgh-London, 1905, Oliphant Anderson & Ferrier, 20. p.

Rutherford születésekor Skócia viharos eseményeknek nézett elébe.² Az ország 1603-ban, Erzsébet angol királynő halála után egyesült Angliával VI. (Angliában I.) Jakab alatt. A XVII. századot ezután a Stuart-ház uralkodása határozta meg, melynek egyik folyománya volt az a folytonos törekvés, hogy az országot egységesítsék a király uralma alatt. Ebből következett az is, hogy a megújuló skót hitélet – amely az előző évszázad folyamán született újjá a kálvinista reformáció hatására – kemény küzdelmet kellett vívjon fennmaradásáért, melyet szüntelenül fenyegettek az anglikán egyházzal való egyesítési kísérletek. A Wishart, Knox és Melville idejében kiteljesedett skót református egyház, melynek hitvallását 1560-ban tette magáévá a skót országgyűlés, 1592-től kezdődően a presbitériumi egyházkormányzat mellett foglalt állást, amit az országgyűlés ugyancsak rögzített. Ezzel szemben a király a püspöki hierarchikus egyházkormányzás elkötelezettje volt, több okból is. Egyrészt, miközben a püspököknek névoleges hatalmat és előjogokat adott, az egykori római katolikus egyház gazdátlan javait lefoglalta magának mint az egyház patrónusa, másrészt viszont, az általa kinevezett püspökök révén ellenőrzése alatt tartotta az egyház intézményét. Ezt az évszázadon át ható politikát a „királyok isteni jogának” doktrínája testesítette meg, amelynek első kivitelezője VI. Jakab király (aki 1578-

² Skócia és a skót egyház történetéhez lásd Lee, Edwin: *The History of the Scottish Church*, <http://www.freechurch.org/lee.html>

ban, 12 évesen vette kezébe a kormányzást), sugalmazója pedig Esmé Stuart, az infáns rokona és nevelője volt. Tudni kell azt is, hogy a Stuartok – Mária királyné óta, aki Franciaországban nevelkedett – hol a római katolikus, hol pedig az anglikán egyház hívei voltak, szemben a nép és az emancipálódó országgyűlés protestáns szellemével.

A királyok törekvéseinek ellenében a presbitériánusok küzdelme politikai célt is követett: az abszolút királyi hatalom korlátozását, melynek angol földön is számos harcosa volt, és amely végül az angol parlamentáris monarchiában teljesedett ki. A XVI. és XVII. századok fordulóján azonban, a „kereszttyénség legbőlcsebb bolondjának” uralkodása alatt ez a cél még meglehetősen távolinak látszott. VI. Jakab, most már mint két ország királya, erős haderővel és tengeri flottával a háta mögött, ravaszul és biztos kézzel, mesterségesen összeállított országgyűlések és Angliában felszentelt püspökök által, diktátumok keresztülvitelével kormányozta az egyházat és Skóciát.

Rutherford egy háromgyermekes gazdálkodó elsőszülött fia volt. A család helyzete megengedte, hogy a három fiú oktatási szükségleteit kielégítsék, így az ifjú Samuel a közeli Jedburgh városában járhatott iskolába, majd az edinburghi egyetemen folytatta tanulmányait.

Ifjúkoráról szinte semmit sem tudni, ami nem meglepő, hiszen életrajzainak vezérfonala a krisztusi szolgálát, melynek árnyékában előélete elhalványodik. Csupán egyetlen legendaszerű esemény maradt fenn

gyerekkoráról, amikor játék közben egy kútba esett. Pajtásai, akik segítségért szaladtak, visszatérve a kút mellett találták Samuelt, ő meg semmi egyéb magyarázatot nem tudott adni megmenekülésére, mint azt, hogy egy „kedves fehér ember” húzta ki onnan – ami annyit mindenképpen elárul, hogy az égi dolgok már akkor sem voltak idegenek számára.

Szülfaluja, úgy tűnik, nem jeleskedett a vallássosságban, erről ő maga is megemlékezik később. Annyi bizonyos, hogy amikor Edinburghba indulva elhagyja otthonát, pályája teljesen új irányt vesz, és sosem fogja többé érinteni Nisbet környékét. Edinburghban bölcsészetet tanul, 1621-ben fejezi be tanulmányait, majd latintanárként keresi kenyerét.

Nemsokára azonban bekövetkezik az a fordulat, amelyre egy 1638-ban írt levelében utal. Körülbelül huszonnégy éves korában éli át a megtérés élményét, amikor Krisztus szeretete – úgyszólván hirtelen – hatalmas szenvedélyt ébreszt lelkében és a gyönyör és kín összes változatával nyűgözi le teljes személyiségét. Elragadtatását szemléletesen példázzák e szavai: „A megváltás az Ő szemhéjaiban van! Amikor először rámnézett, megmenekültem – csak egy pillantásába kerültem, hogy a pokoltól örökre megszabaduljak!”³

Ettől fogva tökéletes biztonsággal és rendíthetetlen elkötelezettséggel követi Krisztus hívó szavát, teljes életét az Ige szolgálatába állítva. Csakhamar leköszön tanári állásáról, és magánúton teológiai tanulmányokat folytat. Két év múltán pedig, 1627-ben, meghívást kap az Anwoth-i egyházközség szószékére,

³ Lásd Cook: i. m. 4. p.

Délnyugat-Skóciába. Sir John Gordon (a későbbi Lord Kenmure) meghívását örömmel fogadja el, hiszen csodálatos megbízatás vár rá: egy újonnan létesült egyházközség, egy szétszórt és távolról sem keresztyén életű közösség lekipásztori feladatai. A feladat pedig nehéz. A kies dombok közt elszórt tanyák és kastélyok népe eleinte alig fogékony a fiatal pap lelkes munkájára, amellyel a Megváltó hírét viszi templomba, kastélyba, házról házra, hívőknek és hitetleneknek, egészséges és beteg embereknek egyformán hirdetve az Igét és megosztva velük azt a kegyelmet, amelynek nemrég ő lett részese és elkötelezett munkása.

A kezdeti nehézségeket megsokszorozzák személyes életének tragédiái. Felesége több mint egy évnyi súlyos szenvedés után meghal, és elveszíti két gyermekét is. Ez az a szakítópróba, mely a magára maradt Rutherfordot megedzi lelkesi hivatásában, felvértezve őt vasfegyellemmel és felfegyverezve a szolgálat súlyos keresztjével, amelyre később annyiszor utal majd, mint legkedvesebb terhére. Egy szent megszállottsággal végzi munkáját, közösségben és magányosan, imádkozva és prédikálva, tanulás és beteglátogatás közben egyaránt. Krisztus vele van kora hajnali sétáin is, meditációi alkalmával – és álmaiban, amelyekről gyakran beszámol. Ugyanakkor fáradhatatlanul rója az egyházközség útjait, és szellemfrissítő párbeszédet folytat a környék főuraival és hölgyeivel, az egyház támaszaival és a megtérés várományosaival, szóban és levélben. Lelkesi munkájában hatalmas, sugárzó lelkiereje segíti. A szószéken – akár csak írásban – hihetetlen meggyőződéssel és sodró lelkesültséggel nyilatkozik meg, erről számos feljegyzés marad fenn élete fo-

lyamán. Rendkívüli adottságai gyorsan hírt viszik távoli vidékekre, sokan fel is keresik Anwoth-ban – hittársai csakúgy, mint például Usher érsek, aki inkognitóban érkezik hozzá, és akivel egy nagyszerű lelki találkozásban van része. Ugyanakkor meghívásokat is kap, előbb egy Edinburgh melletti lelkészi állásra, később pedig Németalföldre, nem utolsósorban *Exercitationes Apologeticae pro Divina Gratia c. műve* nagy sikerének következményeképpen, amely 1636-ban jelent meg Amsterdamban, és még ugyanabban az évben megérte második kiadását is.

Ez az arminianusok⁴ ellen és a kegyelem védelmében írott mű azonban egészen más fordulatot adott Rutherford sorsának. 1636. július 27-én műve és az egyházi törvényekkel összeegyeztethetetlen tevékenysége miatt törvényszék elé idézik, ahol a püspök megfosztja hivatalától, és Aberdeen városába száműzi. Rutherford írásos megjegyzése aznap este így szól: „Ezért a megtiszteltetésért imádkoztam az utóbbi tizenhat évben.”⁵ Nyomban elhagyja szeretett egyházközségét, és feltétel nélkül aláveti magát a „királynak, aki hatalommal bír testem felett”.⁶

Skóciában ekkoriban egyre inkább kiéleződött a politikai harc, amelyet a bigott I. Károly király – Jakab fia – folytatott országa korlátlan uralmáért, saját és

⁴ Jacob Arminius követői, akik azt vallották, hogy az üdvösségre való kiválasztás az ember elővételezett hite szerint történik. (A szerk.)

⁵ Bonar: i. m. 12. p.

⁶ Uo. 13. p.

anglikán egyháza érdekeinek érvényesítéséért. A nemzet önnön lelkét látta veszélyeztetni a király intézkedései által, és – hol ösztönösen, hol tudatosan – mind egységesebben válaszolt a külső fenyegetésre. Ebben az egyre feszültebb helyzetben talán meglepő, milyen beenyugvással hagyja magára nydját Rutherford, akinek lételeme volt a pásztori hivatás, és aki a vidéki paplakban annyira otthon érezte magát tanulmányai és lelki barátai között. Ebben a pillanatban számára elsődleges szempont a fejelem, mellyel aláveti magát az egyébként igen csak kétségbe vonható döntésnek, melynek révén püspöke a király akaratát érvényesítette (ti. inkriminált írása érzékenyen érintette Laud, Canterbury érseket, Károly jobbkezét, az egyházkormányzati reform elleni harc eszmei vezérét). Nemsokára azonban kiderül, hogy a kereszt vállalása csupán felkészülés volt azokra az időkre, amikor a nemzetnek és egyháznak legnagyobb szüksége lesz a Rutherfordhoz hasonló nagy szellemekre.

Az Aberdeenben eltöltött huszonkét hónap Rutherford számára a legsötétebb magányt jelentette. A város az episzkopalisták⁷, a pápisták és az arminianusok fellegrára volt, amelynek ő csakis fogolyként lehetett lakója. Ritka vendégeitől eltekintve nem volt társasága – leginkább azonban nyája elvesztése fájtneki, és semmit sem érzett nagyobb büntetésnek, mint azt, hogy megvonták tőle a vasárnapi szolgálatot, az Ige hirdetését. Mindazonáltal e fájdalomosan magá-

⁷ A zsinat-presbitéri egyházkormányzás ellenzői, a püspöki egyházkormányzás hívei. (A szerk.)

nyos hónapokat örömnepként fogadta, annak tudatában, hogy osztozhat a Krisztus szenvedésében.

Ez a hosszú egyedüllét az idegen városban még inkább megacélozta küzdelmében, és megerősítette a kegyelemben – miközben „némaságát” leveleivel el-lensúlyozta. Való igaz, hogy levelezésének túlnyomó része, az 1863-ban megjelent 365 levél közül 220, ebben a városban íródott. A teljesen (szóban és nyomtatásban egyaránt) elnémtott lelkipásztor így viselte gondját távoli híveinek és barátainak, miközben nyá-ja közel két évig nem hallhatta Isten Igéjét – legalábbis Rutherford templomában nem, amelyet ezalatt csak fecskék látogattak.

1637 nyarán a puritán skótok között felháborodást váltott ki az új, anglikán mintára kidolgozott szer-tartási rend. Az új liturgia, melyet Laud, Canterbury érseke dolgozott ki, voltaképpen a katolikus misekönyv módosított változata volt, ráadásul a király rende-letileg erőltette rá a skót egyházra, megkerülve egyházi tanácsot és országgyűlést. A skót nemzet egyként rea-gált a királyi offenzívára, és 1638 februárjában, az edinburghi Greyfriars templomban számos főúr, köz-nemes, egyházi és közember megújította az először 1581-ben aláírt National Covenant (Nemzeti Szövetség) nyilatkozatát⁸, amit aztán másolatokon terjesztet-tek, és írtak alá országszerte (sokan odajegyezték ne-

⁸ A szövetség egyrészt a királyhoz való hűséget han-goztatja, másrészt kijelenti, hogy a skót nép nem fogja engedni, hogy az evangélium tanítása meghami-sftassék. (A szerk.)

vük mellé: „mindhalálig”). Az edinburghi eseményeket nyáron a Glasgow-i egyházi közgyűlés követte – a ki-rály tiltása ellenére, aki árulóknak tekintette a szö-vetségeket⁹. A gyűlésen résztvevő 140 lelkész és 98 presbiter érvénytelenítette a püspöki intézményt, va-lamint VI. Jakab és I. Károly valamennyi megszorító intézkedését. I. Károly ezzel gyakorlatilag elvesztette uralmát északi tartománya felett.

Rutherford 1638 júniusáig Aberdeenben marad. A közhiedelemmel ellentétben úgy tűnik, nem volt ott a National Covenant eredeti szarvasbőr-példányá-nak aláírói közt. Nem tesz említést írásaiban a Glas-gow-i közgyűlésről sem, bár júniusban már ebben a városban tart istentiszteletet, útban hazafelé. Szá-mára a teendő nem kétséges: a megváltozott körülmé-nyeket kihasználva, mielőbb visszatérni szeretett nyá-jához Anwoth-ba. A viszontlátás azonban rövidre szabott. Egyháza kérésére előbb igehirdető körutakat tesz, később pedig el kell fogadnia hittestvérei felkérését, hogy egy szellemi nagysághoz méltóbb feladatot lás-son el: 1639-ben kinevezik St. Andrews-ba, az Új Egyetemi Kollégium teológiai tanárává.

Az új, immár végleges elszakadás gyülekezetétől különösen fájdalmasan érinti, hiszen még elevenen él benne aberdeeni „némaságának” emléke. A nyájával való kapcsolatot azonban továbbra is tartja levelei által, magának pedig kiharcolja, hogy a tanári mun-

⁹ Más néven kovenanterek, a skót presbiteriánusok szö-vetségének tagjai. (A szerk.)

ka mellett lelkészi szolgálatot is végezessen vasárnaponként. Tevékenysége alatt az egyetem – mely azelőtt a teológiai tévelygés és a világiasság légkörét árasztotta – „egy olyan Libanonná változott, ahonnan az ország minden részébe vitték a cédrusfát Isten házának építéséhez”, jegyzi fel Robert M'Ward,¹⁰ Rutherford tanítványa és leveleinek első kiadója. Ugyanakkor St. Andrews-ban véget ér Rutherford tízéves özvegye is: második felesége Jean M'Math, aki méltó lelki társa lesz élete utolsó harmadában.

Ezek az évek alaposan felforgatták Angliát és Skóciát. Károly király erővel szeretett volna úrrá lenni Skócián 1638-beli tekintélyvesztését követően. Igyekezete azonban hiábavaló volt, a skót seregek előbb visszaszorították az angolokat, majd a következő évben, Newcastle-nél, megverték a királyi hadakat. Ekkor Anglia már a polgárháború küszöbén állt. A királyellenes skót és angol kálvinisták megkötötték az Solemn League and Covenant (Ünnepélyes Liga és Szövetség) néven ismert történelmi egyezséget, melynek főbb pontjai a tiszta evangéliumi vallás megtartásáról, a polgári rend helyreállításáról, a közszabadság védelméről szólnak.

E szövetség közvetlen folyománya a westminsteri zsinat, amelyen Rutherford a skót egyház küldöttként vesz részt. A zsinat négyéves tartamára családostól Londonba költözik, ahol a közös munka mellett könyvei is egymás után jelennek meg. Művei¹¹ ugyanabban

¹⁰ Lásd Cook: i. m. 18. p.

¹¹ *The Due Right of Presbyteries, or a Peaceable Plea for the Government of the Church of Scotland*, 1644. A Sermon

az egyszerű, kristálytisza hitben és szellemben, ugyanabban a magasztos szenvedélyben fogantatnak, amiből lelkészi és hittanári munkája táplálkozik. Krisztus imádata és a presbiteri egyházrend iránti elkötelezettség az alap gondolata minden művének.

A mozgalmas évek alatt sem kerülik el őt a nehézségek: londoni tartózkodásuk alatt két gyermekük meghal – a hétből mindössze egy fogja túlélni –, ő maga pedig holtáig tartó betegséggel küszködik. És mégis, mind ez idő alatt Rutherford lélekereje és hite töretlen marad, a polgárháború és a westminsteri viták sem képesek megrendíteni. A zsinaton kifejtett tevékenységében egyforma intenzitással nyilvánul meg gondolkodói, szónoki és teológusi tehetsége. Bár szervezeti joggal – skót küldöttként – nem rendelkezik, kétségtelen hatással van a munkálatok és viták kimenetére, elsősorban kiegyensúlyozott és felülemelkedő egyéniségének köszönhetően. A zsinat munkálatain mindvégig jelen van, és tagja annak a négytagú bizottságnak, amely 1647 októberében összeállítja a Westminsteri Kis Kátét. (Ennek egyik kéziratosszövege, melyet Rutherford vetett papírra összetéveszthetetlen stílusával, tartalmilag oly mértékben hasonlít a végleges – és máig használatos – változatra, hogy nyilvánvaló: a Kis Káté egyik legfontosabb szellemi atyja Rutherford.)

Londoni tartózkodása alatt jelenik meg egyik fő-

Preached to the House of Commons, 1644. A Sermon Preached before the House of Lords, 1645. The Trial and Triumph of Faith, 1645. The Divine Right of Church-Government and Excommunication, 1646. Christ Dying and Drawing Sinners to Himself, 1647.

műve is, a Lex, Rex,¹² amely nagy visszhangot kelt a polgárháborús korban. Ez a munka – mely John Knox vallásújító XVI. századi nézeteit követi – időben jóval nagyobb hatású, az alkotmányos és demokratikus kormányzat eszményét vetíti előre. Miközben kihangsúlyozza az alattvaló hűségének szükségességét királyával szemben, erőteljesen állást foglal a zsarnoki uralom ellenében. Alapeszméje az, hogy az abszolút hatalom egyedül Istené, és csak a Királyok Királyát, Krisztust illeti meg. A hatalmával visszaélő királyról pedig nem vonakodik kijelenteni, hogy a népet elnyomó uralkodó végső esetben el is veszfítheti a koronához való jogát.

Miután visszatér St. Andrews-ba, 1647-ben Rutherfordot kinevezik a St. Mary's Egyetemi Kollégium igazgatójává, négy év múlva pedig az Egyetem rektorává. Időközben lelképásztori szolgálatra hívják Lanarkba, ugyanakkor két tanári meghívást is kap Németalföldről, amit elsősorban könyvei hatásának köszönhet. Ezekben az években írja az eretnek antinomiánusok¹³ ellen az A Survey of the Spiritual

¹² Lex, Rex or The Law and the Prince. A Dispute for the Just Prerogative of the King People. London, 1644.

¹³ Rutherford és puritán hittársai két szélsőséges irányzat, az antinomianizmus és a neonomianizmus között foglaltak állást. Az antinomiánusok, a kegyelemre hivatkozva a bibliai törvények alkalmazását szükségtelennek tekintették. A neonomiánusok pedig a Krisztus evangéliuma alapján új törvényt hoztak létre, melynek betartása az üdvösség elnyerésének a feltétele lett számukra. (A szerk.)

Antichrist c. művét,¹⁴ a De Divina Providentiát (amelyben a jezsuiták, szociniánusok és arminiónusok ellen hadakozik)¹⁵, és írni kezdi Ézsaiás-magyarázatát, amelyen haláláig nagy erőfeszítéssel dolgozik, és amelynek kézírata, sajnos, elveszett.

Szemben Rutherford óhajával, aki szeretett volna öregkorára csendes rébde érni, az 1650-es évek sok viszontagságot hoztak Skóciára és a skót egyházra. Amikor a westminsteri zsinat véget ért, Cromwell már az angol parlament és az ország ura volt. A református hívek hozzá fűzött derültségét azonban beárnyékolta az a tény, hogy kálvinista létére a hadvezér nem kívánt egyezsége lépni a presbiteri egyházzal. 1649-ben Cromwell kivégeztette a királyt, ami visszatetszést keltett a királyukhoz ragaszkodó skótok körében. Ez utóbbiak 1651. január 1-jén trónra segítették a fiatal II. Károlyt, és fegyvert ragadtak a cromwelli államközösséggel szemben. Cromwell azonban leverte őket, Skóciában csakúgy, mint Worcesternél, amikor legyőzte az angol royalistákkal szövetséges hadakat. Mindezek ellenére Cromwell engedékenyen bánt Skóciával, és – bár a skót zsinatot megszüntette – a presbiterianizmus és a szellemi élet szabadon virágozhatott.

1651-ben az ifjú II. Károly, mint Skócia – ha rövid időre is – törvényes királya, St. Andrews-ba látogat.

¹⁴ London, 1648.

¹⁵ Disputatio Scholastica de Divina Providentia. Edinburgh, 1651.

Felkeresi az iskolákat is, ahol ebből az alkalomból Rutherfordra hárul a megtiszteltetés, hogy latin nyelvű szónoklatot tartson őfelsége előtt „a királyok kötelességéről”.¹⁶ Nem tudjuk, Károly válaszolt-e erre a beszédre, annyi azonban tény, hogy megkoronázása alkalmával aláírta a Skót Hitvallást és a Solemn League and Covenant-ot. Ez a döntése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Cromwell halála után, 1660-ban a két nemzet újra felkérje apja trónjának elfoglalására.

Másodszori trónra lépését azonban keserves idők követték. A szószegő király rögtön visszaállította az anglikán egyház uralmát a puritán hívek fölött, ugyanakkor államtanácsot nevezett ki Skócia kormányzása végett, és semmisnek nyilvánított minden skót törvényt huszonhárom évre visszamenőleg – beleértve a National Covenant-ot és a püspöki egyház-kormányzás felszámolását –, valamint az 1649 utáni lelkeszi kinevezéseket. II. Károly lelke mélyén katolikus érzelmű volt, amit csak halálos ágyán, az utolsó kenet fölvételekor ismert el nyilvánosan. Miután a hatalmat megkaparintotta – az eszközként használt anglikán restauráció révén –, mintegy bosszút állva azokért az évekért, amikor látszólag el kellett fogadnia északi alattvalóinak eszményeit, Károly véres kézzel bánt el leghűségesebb skót híveivel. Argyll márkát – aki 1651-ben a koronát fejére helyezte – elsőként végeztette ki, őt követte James Guthrie, valamint

¹⁶ Bonar: i. m. 19. p.

Archibald Johnston, a National Covenant egyik szellemi atyja.

A jeles puritán személyiségek sorában Rutherfordot is szükségszerűen utolérte a végzet, a Lex, Rex trójjára ugyancsak felfigyelt a megtorló gépezet. Művét 1661-ben felsegárulónak minősítették és elégették, előbb Edinburghban a hóhér, majd St. Andrews-ban (az Egyetemi Kollégium előtt), James Sharpe püspök keze által. A király által befolyásolt, ún. „részeg országgyűlés” gyűlölettől tájékozott tagjai azt is megszavazták, hogy a haldokló Rutherford hagyja el Kollégiumi lakását. Lord Burleigh ekkor így tiltakozott: „Kiszavazták azt a becsületes embert a Kollégiumból, de nem szavazhatjátok ki a mennyországból.” „A pokol túl jó volna neki”, jött a válasz, mire a lord így felelt: „Szeretnék annyira hinni a mennyországból, mint ő, boldog lennék, ha megfoghatnám a kabátja ujját, hogy magával vonjon.”¹⁷

Miközben a parlament földi lakhelye fölött vitatkozik, Rutherford már a mennyország kapujában áll. Mialatt a külvilágban mindaz összeomlik, amiért három évtizeden át küzdött, ő maga folyamszerűen egymást követő mennyei látomásokban átlényegülve várja a Megmentőjével való találkozást, mintha egész élete ennek az egy pillanatnak a jegyében telt volna el. Amikor egyik látogatója megemlékezik fáradtságos szolgálatáról, e szavakkal hártja el a méltatást: „Le-

¹⁷ Smellie, Alexander: *Men of the Covenant*. 1960, lásd Cook: i. m. 29. p.

mondok mindenről, amit Ó általa valaha is akartam vagy tettem, mint éntőlem jövő tisztátalan és tökéletlen dolgról. Krisztushoz indulok, hogy megszenteltessem, és hogy megigazulhassak.”¹⁸ Mindvégig Krisztusról beszél, egymást felülmúló képekben ecsetelve a vele való találkozást, az Ő országát mindazoknak, akik ezen az utolsó útján mellette vannak. Az elragadtatás fenéges látomásai után, egy este meglepő józansággal – és pontossággal – jósolja meg végóráját, akárcsak Pál apostol, tudván, hogy: „végezetre eltételezt nekem az igazság koronája”. Életének egész küzdelme itt, a Megváltóhoz való szeretetteljes felemelkedésben sűrűsödik össze – mint a színek a fehér fényben, amelyről nem tudni anyag vagy káprázat, megsemmisülés vagy partatlan erő, a fényben, amely messzire elvilágít az évszázadok fölött.

ZSÁMBOKRÉTI PÁL

2Tim 4,8

¹⁸ Bonar: i. m. 21. p.

1. Az earlstoni William Gordon részére

*(Krisztus útjának félreértelmezése
Az Ő egyre inkább megmutakozó kedvességére
Lelki finnyáság
Nehéz meghalni a világnak)*

Tiszteletreméltó, drága atyámfia!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked!
Megtaptam léleküdtő leveled.

Hálát adok az Istennek, hogy az ítélőszék be van rekesztve; szégyellem a benne való részem. Krisztus, az én Uram ellen viselt igaztalan perlekedésemmel, hogy szeretetlen volt irántam, felhagyok. Ő nem az az Úr, és nem az a Mester, akinek tekintetem; bizony mondom, Isten Ő, én pedig por vagyok, és hamu. Krisztus keserve oly jónak tetszett, akár az Írás, midőn haragosan szól; de láttam a másik oldalát a Krisztusnak, a fehér oldalát a keresztjének. Illett nekem Aberdeenbe jönnöm, hogy új titkot ismerjek meg Krisztusban, hogy ugyanis jobb ígéreteiben hinnem, semmint a tekintetében, és hogy az ördög szerét ejtetheti, hogy a Krisztus keserve hazugságot beszéljen az erőtlén embernek. Nem, bizony mondom, gyermek voltam azelőtt; ami elmúlt, gyermek-

ded játék csak. Szavamra mondom, ha tehetném, szomorú buzgósággal újból keresztyénné lennék. Nem lenne szükség arra, hogy Krisztust hibáztassam, ha mégsem lennék az, mert megmutatta nekem Aberdeenben a mennyet és a poklot. De az az igazság, hogy bármily nagy az én szomorúságom is, Krisztus nem maradt az adósom, mert megannyi vigasztalás üdíti lelkemet. Láttam és hallottam Őt nyájasnak, úgyhogy már-már azt mondom, nem is Ővele találkoztam. Vidámabban mosolyog, csókjai édesebbek és léleküdítőbbek, mint azé a Krisztusé, akit korábban ismertem, pedig Ő egy és ugyanaz maradt. Jobban mondva a Király a Völegényemben való gyönyörűség és a vele való egyesség olyan fokára vitt fel, ahová soha addig fel nem juthattam, úgyhogy már-már azt gondolom, e világtól én már semmit se kérek, e világnak én már semmit se adok. Nem csúszom a porban keresztel előtt, és nem is hízelkedem nekik azért, hogy megszabadulhassak tőlük, miként tettem volt. Jöjjenek csak a keresztel, örvendeznek nekik, örvendeznek nekik! Mert általuk telik meg szívem az én Urammal, Jézussal. Olyannyira a közelébe kerültem, hogy azt mondottam: „Bizonyosságul veszem, hogy ez maga az Úr. Hagyj jelt magad után, hogy soha el ne feledkezsem róla!” Nos, mi jobbal járhatna Krisztus szegény foglyai egyikének a kedvében? Ennek okáért, jó Uram, az Úr Jézus nevében felszólítalak, dicséred Őt velem együtt, és mutasd fel másoknak, hogy mit tett az én lelkemmel. Ez a gyümölcse szenvedéseimnek, hogy vágyom arra, hogy a Krisztus neve terjedhessék szerte az országban. Hogy töb-

bé nem gyalázom Őt, Istenbe vetem reménységemet. Mindazáltal ebbéli örömöm se lehet megüröm nélkül; mert nemhogy nem szabadultam meg régi féltékenységeimtől, hogy az Úr elvette tőlem szeretteimet és barátaimat, hanem elnéptelenítette gyülekezetemet, és elvette koronámat is. Szóval vasárnapjaim olyanok, akár a szárnyat nem kívánó madár lábához kötött kő – látásra ettől nem tudok repülni, pedig valójában attól, hogyha azt az egyet nem merném kimondani: „Jól tetted, amit tettél, Úr Jézus.”

Jómódban fennhordjuk az orrunkat, és túlságosan merészek vagyunk Krisztussal, bizony, oly arcátlanok, hogy zúgolódunk is ellene, de a víz alatt meg nem mernénk szólalni. Csudálkozom is egykori merészségemen, hogy megróttam Krisztust, hogy pereltem vele, hogy csúfoltam a gondviseléssel, ha ellenemre simogatott meg; mert most, a vizekben fuldokolva-evickélve, azt hiszem, akaratom alábukott a víz fenekére: elvesztettem. Készségesen hagynám Krisztust, és engedném, tegyen velem belátása szerint, ha réám mosolyogna. Bizony mondom, nem is tudjuk, micsoda gonoszság ajnározni és kényeztetni magunkat, bálványozni akaratunkat. Egykoron úgy voltam, hogy nem ettem mást, hanem csak válogatott húsokat; ma már nem mernék panaszkodni az Ő asztaláról aláhullott morzsák és darabkák miatt. Egykor úgy voltam, hogy felbolygatom a házat, ha a világ nem a kedvemnek való rend szerint van kifaragva és beosztva; ma csendben maradok, ha látom, hogy Isten senkiháziakat ültetett magas polcra, a veszedelemnek fiait pedig

hizlalja és táplálja. Imádkozom, Istenem, hogy akaratomat soha ne találjam meg többé! Ó, bár csak Krisztus a maga akaratának vetné alá az enyémet, bárcsak lábbal tiporná azt, és szabadítana meg engem eme törvénytelen úrtól!

Nos, jó uram, ifjúságodban gyarapodjál sebesen; napod hamar delelőre jut, hogy azután hamar leáldozzék. A kegyelem után sóvárogj. Mindenek felett abban szorgoskodj, drága atyámfia, hogy öldököld kívánságaidat. Szánj rá bőséggel időt, hogy az ifjúságnak büszkeségét, a hívságot, kívánságokat, a világ bálványozását gyökerestül kiirtsd! Amiképpen előbbre jutsz a mennyek országába vezető úton, amiképpen közelebb kerülsz Krisztushoz, amiképpen haladsz kívánságaid öldöklésének útján, azt találod, hogy még mindig hátul kullogsz csak, és hogy a munka java még hátra van. Soha nem hittem volna, hogy ily nehéz meghalni kívánságaimnak és a világnak. Mikoron a megpróbáltatás napja eljön, és mikoron régi bálványaid ott jönnek melletted nagy könnyhullatások között, sokat kell majd igyekezned, nehogy elhajoljon a szíved. Legjobb velük időben felhagynod, hogy az első hívásra, egy pohár vízért vagy talmi semmiségért odahagyhasd e világot. Bizony mondom, láttam én e világnak a javát, ezt a molyrágta, feslett köntöst; azon vagyok, hogy levessem, mert előregedett és elkopott. Hogy, ó, felcserélhessem fent való, nem kézzel csinált házammal!

Imádkozzál Krisztus foglyáért; és írj nekem. Add át anyádnak szeretetteljes üdvözlömetem. Kí-

vánom, mondd meg neki, hogy készüljön fel a költözésre: az Úrnak árja nem várja majd meg; és keresse a mennyei lelkületet, hogy szíve gyakran legyen ott. A kegyelem legyen veled.

Igaz híved és Krisztus foglya,

Aberdeen, 1637. február 20.

S. R.

2. Az earlstoni William Gordon részére

*(Az ifjúság veszélyei
Krisztus, az Orvos
A kételkedés ellenszerei
Krisztus utáni vágyakozás)*

Tiszteletreméltó és az Úrban szeretett barátom!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked!
Leveleid megsemmisítik levélírói restségemet.

Mindenekelőtt azt kell elmondanom, hogy nincsen üvegesebb, jegesebb és csúszósabb szakasza mennyekbe vezető utadnak, mint ifjúságod; tapasztalatból beszélek, állításomat a magam ismeretének pecsétjével erősíthetem meg. Ifjúságom vétkeinek öreg hamvától lobban lángra mostani szomorúságom. Láttam, mintegy, az ördögöt meghalni és a sírba tétetni, mégis újra és újra feltámadt, hogy még gonoszabb ördöggé legyen, mint valaha; annak okáért vigyázz, atyámfia, ama zöld, ifjú ördögre, ki még soha sírba nem tétetett. Nagyon kell tartani a virágjában lévő ördögtől (értem ezen az ifjúság forró, tüzes kívánságait és elragadtatásait): jobb egy ősz, megroggyant és aszott ördög jármát viselni. Mert az

ifjúságban száraz rőzsét és száraz szenet talál, meg forró tűzhelyet; és mily gyorsan tud kova kövével szikrát vetni, fújtatóival tüzet szítani, hogy az egész házat lángba borítsa! A megszentelt gondolatok, a lelkiismeret segítségül hívott és tiszteletben tartott gondolatai nedves tűzifaként nem éghetnek, megoltják a Sátán eleven szénét. Mégis meg kell mondanom, hogy az összes szent, ki mostan győzedelmesen áll a mennyei trónszék előtt, nem egyéb, mint Krisztus elhagyott és eladósodott koldusa. Mi mások volnának ők, ha nem megváltott bűnösök serege? Üdvösségük azonban nemcsak hogy el van pecsételve, hanem be is teljesült, és küszöbön áll a tiéd is.

A Krisztusnak minden jó pulyája betört homokkal és kifecamodott bokával megy föl a mennybe. Krisztus fölényben van veled szemben, és imádkozom, hogy engedd, hogy úgy is legyen, mert benned Ő megtalálja hívása munkását. Ha rajtad múlnék, miként írod, a kegyelem nem találna rád sem vevőt, sem piacot; de hát Krisztusnak is kell hagynod holmi tennivalót. Örülök, hogy Krisztus ezen munkálkodik. Bízd vérével lelked és fájó sebeid emez avatott Orvosra; fogd az ifjú és erős bűnöket egy járomba az Ő ingyen kegyelmével, és hagyd, hogy Krisztus és a bűneid elrendezzék ügyeiket egymás között. Nem vagyok hajlandó eloszlatni félelmeidet, és nem hessegetem el azt az érzésedet, hogy halott vagy: kívánom inkább, hogy ez érzés erősebb legyen. Természetünknek vannak oly sebei, amelyek vérzését nem szabad hamarjában megállítani. Az Orvos mellett kell laknod. Csodaszámba menne, ha

te lennél az első beteg, kit gyógyíthatlanul küld el, netalán rosszabb állapotban, mint ahogyan talált. Nem, nem, Krisztus őszinte, és ezért perlekedik szabadon a bűnösrel. „Azt, a ki hozzám jő, semmiképpen ki nem vetem.” Fogadd ezt el. Nem visszaélés elfogadnod, mi téged illet, midőn bűneid gyötörnek. A szív mindig vissza akar élni, bitang betegségben szenved, és csak a kulcsínért áhítzik. A hit érzi a betegséget, barátként tekint az ígéretekre, és Krisztusra nézve boldogan látja meg az ismerős tekintetet. Krisztus oly bőséges lakoma, minőt csak az éhes kívánhat. Bizony mondom, Krisztus nem a jóllakott ember maradéka. Az Ő kegyelme mindig ellenszegülő levelet küld bűneidnek, még ha tízezerszer több is volna belőlük.

Megengedem, nehéz dolog nyomorult éhezőknek ételt találnia a rejtőző Krisztusnál: mert éléskamrájának és borospincéjének kulcsa elvesztődik, és nem lehet megtalálni. Az éhségnek azonban fel kell tépnie a zárat. Egy szavam sincs azok ellen, akik fülsiketítő zajt csapva hajtóvadászatot indítanak az elveszett Krisztusért. Ha Krisztus elrejtőzik, úgy kell hangoskodnod, hogy (úgyszólván) mindkét fülére hallja, ilyenkor nincs ideje a halk madárbeszédnek és türelemnek. Krisztus ritka ínyencfalatja a bűnösnek. Csodája, világsodája Ő a kereső, síró bűnösnek, de oly csoda, melyet meglátnak, akik eljönnek és megnezik. A síró és a sóhajtozó végezetül énekel és örvendezik; mi több, néma embert is láttam a Krisztustól alamizsnát kapni. Aki a történetét el tudja mondani, és aki olyan levelet tud a mennybe küldeni,

mint aminőt ide küldött Aberdeenbe, alighanem viharos gyorsan együtt lesz a Krisztussal. Isten kegyelmét jelzi a bűn miatt szívből mondott sok panasz. Addig kell tusakodni Krisztussal, míg azt nem mondja: „Uram, hogy nem bírok véget vetni követelődzéseidnek és bárdolatlan rivalásaidnak?”, akkor reménykedj az áldásában, és az Ő egyetlen áldása messze többet ér tíz más áldásnál. Ne szégyelld bűntudatodat; a szükség nem pironkodik koldulásért. Sokat kell kibírnod, hogy kívánd a Krisztust; és ezért, amire a tétlen várakozás képtelen, megteszi a nevetlen sírás és zörgetés.

Ami pedig a kétségeket illeti, hogy ugyanis nem úgy vagy a Mestereddal, miként annak előtte voltál, vedd fontolóra a következő négy dolgot. *Elsőképpen*: mi lenne, ha Krisztusnak is ingadozó gondolatai támadnának a közte és közted létrejött új szövetség megkötése tekintetében, mint neked? *Másodképpen*: Krisztus nem a te szíved iránytűje szerint kormányozza hajóját. Megengedi, hogy kedvedre dalolj, de nem a te ügyefogyott melódiára járja a táncát. Krisztus nem hozzád és gondolataidhoz fordul, hogy mit tegyen a közte és közted létrejött friggyel. A te hitelenséged széttépte példányodat, de az eredeti ott van nála fenn a mennyben. A te gondolataid nem részei az új szövetségnek; az álmok változnak, de Krisztus nem. *Harmadképpen* pedig: a kétségek a te vétkeid; de egyben Krisztus adta gyógyszerek is, és velük kúrál ki büszkeségedből az Orvos. Nem illő-e, hogy a koldus azt mondja evés előtt: „Isten, jutalmazd meg, ki nekünk ezt az ételt sze-

rezte.” Ezzel azt mondja, hogy tudja, ki viseli a ház költségeit. Helyénvaló tapasztalatból is tudnod, hogy a hit nem a természet ebül szerzett fattya, hanem az Úrnak ingyen ajándéka, mely az Isten ingyen kegyelmének méhében fekszik. Áldott legyen az, aki szerzetté! *Negyedképpen*: ehhez még azt is hozzátehetem, hogy amikor követeléseidet a Közvetítő elfogadta, frásodat elpecsételte, megkötvén a frigyét, a hit tanácsát nem kérte ki. A hitnek nincsen szava Krisztus érdemeihez képest: a vér, a Kezeseid szent testéből kiontott vér biztosítja annak működését. Hitednek következőképpen az mostan a haszna (amit Krisztus megigazításodra elpecsételt már), hogy bűneid bocsánatának példányát kiveheted, és így megbékélhetsz Istennel Krisztus érdeméért. Mert noha a hit érti meg a bocsánatot, de fizetni érte egy fillért nem fizet; nem csoda, hogy az üdvösség nem a hit járása szerint él s hal, apad s dagad. Mivel azonban az Úrnak tisztessége, hogy higgyen az Ő kegyelmében és hűségében, végtelen jószág tőle, hogy a hitelenség Urunk dicsőségét rontja le, nem pedig üdvösségünket. Ezért akárki szíkölködik (Istennek ellenben el kell szenvednie, hogy mily szíkösen kapja meg mindazt, amivel tartozunk neki, még a kegyelme dicsőségét sem hitünk által), de a szövetségbe fogadott szegény bűnös nem lát szükségét. Ha azonban a bűnösségünket elvonnék, a kétségek nem találnának sem társat, sem életet; igen ám, de a hit abban van, hogy hisszük a bűnösségünk elvételét Krisztusban. Egyik oka annak, hogy miért kapsz most kevesebbet (amiképpen vélekedsz), mint kaptál

annak előtte, véleményem szerint az, hogy első megtérésünkkor az Úr a maga kezével teszi ifjú pulyái szájába az ételt, de ha valamelyest már növekedtünk a tökéletességben, a mennyet erőnek erejével kell megfognunk magunknak, és erőnek erejével kell elvonnunk Krisztustól, amit kapunk. Ő visszatartja ajándékait, mert azt akarja, hogy mi ragadjuk el azokat. Ne feledd, immár erőszakos fosztogatásból kell élned. A restség nagyobb vétek most, mint valaha. Mindig azt kívánjuk, hogy betegyék a csecst a szánkba.

Most pedig essék szó rólam: sajnos, nem az vagyok, akinek ez a nemzet tart: az embereknek nincsen igaz latjuk, amiben megmérhetnének engem. De, ó, jaj, ostoba, gyarló, gaz felverte test vagyok; a romlottság az én magas polcom és az én zsírom. Ő, bárcsak felelős lehetnék eme szent ügyért és ama Fejedelem szerelméért, akiért mostan szenvedek! Ha a dolgot Krisztus reám bízna (mondom a jelenlétében), szégyelleném a magam üdvösségéhez hozzájárulásomat adni. Azt hiszem, Krisztus így szólna: „Nem szégyelled a mennyet követelni, miközben mit sem teszel érte?” Gyakorta vagyok úgy, hogy nem tudom, éppen úszom-e vagy alámerülök a vízben. Néha egy zsáknyi könnyű tajtéknak gondolom magamat. Nem nyomnék én semmit a latban (habár a hívságok és semmiségek komoly súllyal esnek a Krisztus latjába), ha az Uram nem öntene kölcsön súlyba és vasba, az Ő igazságába, hogy súlyomat növelje. A portékám nem az enyém: kalmár vagyok, ki a mások árujával kereskedik. Ha a hitelzőm, Krisztus, visszavenné, mit nekem adott,

aligha maradhatnék meg az úton, de Krisztus megsztosztott velem rajta, mi az Övé. Szerintem férfiaság megjátszani a gyávát, elülni Krisztus szárnyai alatt, és így nemhogy megmenekülök az ellenségeimtől, de még győzelmet is aratok. Oly üres vagyok, hogy azt gondolom, Krisztustól apró alamizsnálkodás lenne, ha örökre elnyerné egy szegény fogoly áldását, és szeretetével megtöltene engem. Felpanaszlom, hogy midőn Krisztus eljön, mindig tüzet gyújtani jön; siet szüntelen, nem várhat; engem, szegényt (nyomorúságos adóst) csak állva fogad és állva ad csókot, és csak futólag kérdi meg: „Hogy vagy?” Nem mondhatom, hogy gőgös, hiszen Ő lett a Király Isten jobbján, vagy hogy értetlenné és hideggé vált barátaival szemben; csókjaival nem tehet többet, mint amennyit érnek. De gyönyörűségemnek tartom, hogy szeressem Krisztus szerelmét: és minekutána távozik, édes jelenlétének emléke olyan nekem, akár holmi drága nyári lakoma. Vigasztal lelke kívánsága, hogy fogságom minden órájában mennyei nyelvek társasága dicsérje Őt a nevemben, még ha börtönbüntetésem sok száz évvel meghosszabbodnék is. Ő, bár olyan ember lehetnék, ki elnyeri az én Uram dicsőségét, hogy dagadó tengerként áradjak és hatalmas szélként fújjak Skócia, Anglia és Írország mind a négy égtáján! Ő, bár írhatnék az Ő dicséretét zengő könyvet! Ő, te emberek fiai közt a legszebb, miért maradsz el oly soká? Ő, menny, siess! Ő, idő, szaladj, szaladj, hozd el hamar a nagy menyegző napját, mert a szerelmezt kínozza késlekedéssel! Ő, angyalok, szeráfok, kik Őelötte ál-

lotok, áldott lelkek, kik látjátok színét, magasztaljátok Őt! Mert ha már elnyűttétek hárfáitokat dicséretében, a minden is kevés, semmi ahhoz, hogy ama gyönyörűséges Virágszál, Sáron rózsája dicséretének illatát világokon által hajítsátok!

Tisztelt uram, vidd szívbeli ajánlásomat Őhozzá, és mondd meg neki, hogy betege vagyok a szerelemnek.

Igaz híved az ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. június 16.

S. R.

3. Az earlstoni William Gordon részére

(A szenvedés értelme

A végső szabadulásba vetett remény

A hívő ember megőrzetik

A kísértések tönkretessik a jutalmat)

Nagyra becsült és az Úrban szeretett barátom!

Kegyelem, irgalmasság és békeesség neked! Sívárogozva várom, hogy hallhassak felőled. Foglya vagyok továbbra is a reménységnek, az Úrnak való szolgálatot látok abban, hogy csendes alázattal várjam reggeli egének derengését és nyári napjának hajnalát. Mert meggyőződésem, hogy földi utunk egyik legfőbb küldetése (amiért Isten leküldött minket ide a földre, ördögök és emberek, az ördög tűzcsóvái és a kísértések közé), hogy egy darab ideig szenvedjünk ellenségeink közepette, máskülönben úgy intézte volna, hogy a menny már várjon minket az anyaméhből való kijövésünkkor, hogy nyomban felvigyen minket haza a mi országunkba anélkül, hogy hagy-ná, hogy megvessük lábunkat ebben a göcsörtös és tövises életben. De látván, hogy valamennyi, a végtelen Bölcsesség belátása szerint kisebb vagy

nagyobb darab szenvedés mindenünknek ki van faragva, a mi dolgunk abban van, hogy puha és vékony bőrű természetünket megkeményítsük és ráneveljük, hogy kibírja a tüzet és a vizet, az ördögöket, oroslánokat, embereket, veszteségeket, megtört szíveket, amelyeknek szemléltői az Isten, az angyalok, az emberek és az ördögök. Ó, micsoda balgaság leülni és zokogni Isten valamely, könnyhullatásunkra süket és néma végzésén, melyet nem hathat meg semmi sem, akár csak az Istent sem, ki azt elrendelte! Mert kicsoda állhatna az Urunk fölébe, hogy megmásítsa, netán megjobbítsa elrendelt végzését? Jobb ablakot nyitnunk börtönünk falán, kinéznünk Istenre meg a hazánkra, a mennyekre, és láncra vert, a Király szabad levegője után sóvárgó rabokként így kiáltanunk: „Urunk, jöjjön el a te országod! Ó, jöjjön el a Vőlegény! És, ó, az a nap, az a gyönyörűséges nap, az az örökkévaló nyári nap, keljen fel, fényeskedjék fel, bukkanjon elő az éjszaka sötét égboltozata alól, és ragyogjon!” Meggyőződésem, hogyha a börtönfalból mindennap kitörne egy kicsi kavics, és ezáltal biztosítaná még a mázsás vasba vert rabot is, hogy idővel lánc elvásik és kellően nagy lyuk hasad a falon, hogy a régen óhajtott szabadságba kimehessen, akkor ő türelmesen kivárná, hogy az idő a börtönfalon lyukat vájjon és láncait szétmorzsolja. Így vannak az Úrnak reménykedő rabjai, midőn megpróbáltatnak. Az évek és a hónapok lassan-lassan kikaparnak egy kavicsot, majd megint egyet ebből az agyagházból; az idő lassan ajtónyi rést nyit, és ki-küldi a rab lelket a szabad levegőre, a mennybe.

Az idő lassan, részről-részre leereszeli a most kezeken és lábakon lévő zárat, avíttá, elcsépeltté teszi és elnyüvi, végül pedig teljesen megsemmisíti bajainkat; mert amit tegnap elszenvedtem, tudom, soha nem gyötör többé.

Ó, bárcsak tudnánk új reményt és új hódolatot lehelni Krisztus ölébe! Mert a dicsőség jól megmért súlya, mely jóval nagyobb és örökkévaló súllyá gyarapodik, bizony mondom, kárpótól a könnyű, diribdarab és kérészéletű kereszteteknek mind a súlyáért, mind a hosszáért. Vizeink csak apadnak, ajkunkat fel nem érik, lélegzetünktől megfosztani nem tudnak. Láthatom (ha Krisztustól kölcsönvenném a szemét) a szárazföldet, és azt is igen közelnek. Akkor miért nem nevetjük és gúnyoljuk ki hamar születő és hamar szűnő kísértéseink csapásait. Ujjongok a kijelentendő dicsőség reményében, mert nem holmi bizonytalan dicsőségre várakozunk. Reménységünk nem az „úgy képzem” vagy a „feltehetőleg” fonatlan kócán függ, hanem kivetett horgonyunk erős fonatú kötelén, az Úrnak – aki örökkévaló Igazság – esküjén és ígéletén. Üdvösségünket Isten a maga tulajdon kezével és Krisztus tulajdon erejével erősítette oda megváltozhatatlan természetének erős oszlopához: „Mert én, az Úr, meg nem változom, ti pedig, Jákóbnak fiai, nem emésztettek meg!”. Játszhatunk, táncolhatunk és ugrándozhatunk a becses és mozdíthatatlan Sziklánkon. A talaj biztos és erős, állja a pokol és az ördögök rengetéseit, a világ támadásait.

Ó, hitünk bárcsak át tudná vészelné a magas és büszke hullámokat, erős szeleket, amikor a

Mai 3,6

tenger is, mintha lángolna! Ó, mégis mily gyakran elereszttem fogásomat! Úsznom kellene, de folyvást alá-alámerülök. Úgy érzem, hogy az ördögnek kedvez a csatatér: ő ugyanis ismert talajon küzd, romlott természetünkben. Márpedig ez sajnos rokoni, vérségi közelségű barátja az ördögnek, és nem mulasztja el, hogy aljasul ránk rontson. Ezért van az, hogy Ó, aki a legteljesebben üdvözt engem, és a fiak sokaságát vezeti a dicsőségbe, még most is igazgatja üdvösségemet; napjában hússzor is összekuszálom mennyországomat, majd Krisztus elébe kell járulnom zűrzarvaros munkám helyreigazításával (úgyszólván) terhelve Őt, hogy megtaláljam újra a fonal végét, és hogy az Ő kezébe téve újra örökkévaló dicsőségemet, bemocskolt és tönkretett üdvösségem felvehesse az Ő szent, kegyes kezének helyes formáját. Szó, mi szó, felette nagy teher ostoba gyereket óvni a bukástól, betört homloktól, ilyen-olyan játékkért való sírástól, esztelen futkározástól, kórságoktól, pulyanyavalyáktól; mielőtt azonban mindezeket legyőznék, a piszokból is kivergődnék, mennyi sok bajt és bosszúságot szerez az őrizőkre. Krisztusnak ugyanilyen bosszantó dolog egy hívővel, mint mondogatni szoktuk, emez összegabalyodott motollával bajlódnia. De Istennek legyen hála, hiszen Krisztus megannyi tönkretett üdvösséget és összegabalyodott motollát megjavított, amióta Tanítóként az elveszett emberiség közé belépett. Mire is mennénk mi, nyavalyás pulyák őnélküle! Legott mindent bemocskolnánk! De minél kevésbé hagyatkozunk a magunk gyöngé lábaira, és minél inkább

támaszkodunk Krisztusra, az erős Sziklára, annál jobb nekünk. Jó nekünk, hogy Krisztus vállalta értünk a bosszúságot; mennyországunk nekünk, hogy gondjainkkal, bajainkkal Krisztust terhelhetjük, hogy Őt tehetjük mindenünné, üdvösségünk gyökerévé és csúcsává, kezdetévé és végévé. Urunk, tarts meg minket ebben!

Eme Tanítóhoz és dúsgazdag Úrhoz adom ajánlásomat. Tarts ki, míg eljön; és emlékezzél meg foglyáról imádságaidban.

Kegyelem, kegyelem legyen veled.

Igaz híved az ő és a te magad Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637.

S. R.

4. Az earlstoni William Gordon részére

(Áldás a kereszthordozásban

Az őszinteség szükségessége, melyet Krisztusban lehet megtalálni)

Tiszteletreméltó uram!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked! Jól vagyok. Krisztus győzedelmeskedett bennem, áldott legyen az Ő neve. Mindenem megadatott. Senkinek terhére nem vagyok. Látom, hogy ez a föld és annak teljessége az Atyámé. Drága, drága az én Uramnak keresztje. Istennek az Úr Jézus keresztjére mondott áldása! Ellenségeim hozzájárultak (cselszövéseik ellenére) ahhoz, hogy áldott legyek. Ez az én palotám, nem pedig börtönöm; különösen, midőn az Uram ráragyog és rámosolyog az Ő nyomorult, megvert és eladott Józsefére, aki elszakasztatott atyjafiaitól. Olykor azonban elrejtí magát; akkor bennem törvényt napot vagy bajvívó napot tartanak, és nem tudom, ha Isten nevében vívtam-e. De, ó, a hanyagságaim! Ó, az én láthatatlan vétkecségem! Azt képzeltem, hogy a Krisztusért szenvedő ember őrzi

Krisztus kincseinek kulcsát, és kedve szerint méríthet onnan szívét megtöltő vigasztalást; de belátom, a szenvedőnek és bizonyágtévőnek ugyanúgy várnia kell az ajtóban, miként minden más nyomorult bűnösnek, és örüljön, hogy együtt ehet a pulyákkal a macskaasztalnál.

E kereszt beláttatta velem, hogy a mennyország nem a szomszédban keresendő, és nem egykönnyen bevehető vár az. Azt is megértettem, hogy nem kell a szenteskedéshez sem szenvedés, sem tudomány. Mindnyájan megtanultuk magunkat kétszeres áron eladni, és rábírnunk az embereket (akik a tized húsznak, a húszat száznak mondják), hogy félisteneknek vagy a fellegek-ből kipottyant embereknek tiszteljenek minket. De, jaj, az őszinteség, az őszinteség, hacsak tudnám, hogy mit jelent az őszinteség!

Uram, ilyenképpen vedd meg az alapot, akkor nem riadsz meg egykönnyen, és nem ingat meg semmi sem. Alant feszítsd meg erősen az eresztékeket, hogy hajód ellenálljon minden vihar-nak, ha emellett biztos talajra vetted ki horgonyod is, mármint a kárpiton belül. Valóban azt gondolom, ez minden, elnyerni Krisztust. Minden más merő árny, álom, képzelgés, semmiség.

Uram, add át anyádnak szeretetteljes üdvözletem. Imádságaimban kegyelemért és irgalomért esedezem számára; azt kívánom, továbbra is a menny felé menjen. Amiképpen megígértem, hogy fók, akképpen mutasd meg anyádnak, hogy Isten-szolgálatomban semmi szükségem nem szen-

vedek. Magamfajta szegény embernek Krisztus nem marad adósa. Kegyelem, kegyelem legyen veled.

Igaz híved az ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. szeptember 22.

S. R.

5. John Kennedy, ayri tanácsos részére

*(Hajótörésből való megmenekedés
Halálos veszedelemből való megmenekülés
A megpróbáltatások haszna
Megemlékezés a barátokról)*

Szeretett, drága atyámfia Krisztusban!

Kegyelem, irgalmasság és békeség Istentől,
a mi Atyánktól és Krisztus Jézustól, a mi Urunk-
tól.

Ígértem, hogy írok, és ha késlekedve is, de
ím, beváltom ígéretem. Tengerbe fulladásod nagy
veszedelmének hírért szörnyülködve, majdan és
kegyelemteljes meneküléssednek hírért ujjongva
vettem. Bizony mondom, atyámfia, nincs az a kő,
mit a Sátán meg ne mozgatna, amiképpen monda-
ni szokás, hogy téged letaszíthasson Kősziklád-
ról, de legalább is megrázhasson és elbizonyta-
laníthasson; mert midőn a szárazföldön gonoszok
kemény beszédekben szólamlottak fel ellened,
aközben a levegőég hatalmának fejedelme a ten-
geren ontotta reád haragját. Lásd, mennyire le-
kötelezett amaz alattomos gyilkos, ki egyszerre
két bottal verne téged, de – áldott legyen Isten –

rövid a karja; ha a tenger és a szél neki engedel-
meskedik, soha nem érsz partot. Adj hálát Iste-
nednek, ki azt mondja: „Nálam vannak a pokol-
nak és a halálnak kulcsai.”; „Én ölök és eleve-
nítetek.”; „Az Úr... sírba visz és visszahoz.”. Ha a
Sátán porkoláb volna, és nála volnának a halálnak
meg a sírnak kulcsai, azokat még több rab töltené
meg. Te ezeket a fekete kapukat döngetted, de
nem nyíltak meg előtted; mi pedig mindnyájan
örvendünk visszatéréssednek.

Jel 1,18
5Móz 32,39
1Sám 2,6

Felteszem, tisztában vagy velem, hogy nem ok
nélkül küldettél vissza hozzánk. Az Úr tudta, hogy
valami utazásodhoz szükséges dolgot idehaza fe-
lejtettél, hogy vérted még nem elég erős a halál
csapásához. Nos, a Jézus erejével végezd el dol-
godat; adósságodat nem engedték el, hanem csak
haladékat kaptál: a halál nem mondott végső bü-
csút neked, hanem csak elhagyott egy darab ide-
ig. Járd be utadat, mielőtt rád estelednék. Készíts
elő mindent arra az időre, midőn át kell szelned a
sötét és viharos Jordánt; és legyen Jézus a te kor-
mányosod, ki ismeri mindama mélységeket, szik-
lákat meg partokat. Az utolsó dagály nem vár be.
Ha valamit akkor itt felejtessz, és már felszálltál
ama hajóra, nem térhetsz érte vissza. Mert amit
életedben ma elrontasz, azt holnap még jóvá te-
heted, mert valahányszor felragyogtatja reád Is-
ten a napot, annyi új életet kapsz, de meghalni
csak egyszer halhatsz meg; ha pedig ezt a dol-
godat bemocskolod vagy megrontod, nem jöhetsz
vissza jóvá tenni azt. Halálakor az ember nem
vétkezhet kétszer; amiképpen egyszer halunk
még, úgy egyszer halunk meg balul vagy szépen.